

Závazná osnova pre základný výskum

Maximálny rozsah záväznej osnovy je 20 strán

Názov projektu	Cyrilské písomníctvo na Slovensku do konca 18. storočia
Zodpovedný riešiteľ	Prof. PhDr. Peter Žeňuch, DrSc.
Žiadateľ	Slavistický ústav Jána Stanislava SAV
Štatutárny/i zástupca/ovia žiadateľa	Prof. PhDr. Peter Žeňuch, DrSc. v zastúpení ThLic. Andrejom Škovierom, PhD., zástupcom riaditeľa Slavistického ústavu Jána Stanislava SAV
Ja nižšie podpísaný/á štatutárny zástupca žiadateľa čestne vyhlasujem, že vecný zámer projektu je v listinnej podobe identický s vecným zámerom podaným prostredníctvom elektronického systému APVV. podpis štatutárneho zástupcu 1 podpis štatutárneho zástupcu 2	

1. Aktuálnosť a vedeckosť cieľov, vedecká úroveň a kvalita projektu

- Definujte mieru aktuálnosti riešeného problému v danej oblasti vedy a techniky, z celosvetového pohľadu vrátane relevantných odkazov na odbornú literatúru
- Definujte vedeckú úroveň projektu a vedeckosť metód využívaných v riešení projektu
- Definujte ciele projektu a reálnosť ich dosiahnutia
- Opíšte navrhovanú metodiku riešenia projektu, opodstatnenosť jej výberu a efektívnosť jej použitia z hľadiska splnenia deklarovaných cieľov

voľný text

↓↓↓

Poznávanie jazykových, historicko-kultúrnych a religióznych procesov súvisiacich s byzantsko-slovanskou tradíciou v prostredí historickej Mukačevskej eparchie sa nevyhnutne opiera o terénne a archívne výskumy. Prostredníctvom týchto výskumov možno vytvoriť systém poznatkov o cirkevnoslovanskej i latinskej písomnej kultúre i o písomnostiach v reči ľudu (lingua venacula), ktoré sa uplatňovali v historickej Mukačevskej eparchii založenej na slovanskej religióznej tradícii byzantského obradu.

Rozšírenie cyrilskej písomnej kultúry v celom karpatskom areáli je proces, ktorý sa dlhodobo realizoval práve vďaka priamym kontaktom so slovanským Juhom i Východom. Osobitnú úlohu pritom zohrali vlastné duchovné a nábožensko-kultúrne zdroje. Osobitnú dynamiku však tieto procesy získali v kontexte s cyrilo-metodským kultúrnym dedičstvom, s kolonizáciou na valašskom práve, užhorodskou cirkevnou úniou a jej dôsledkami a s kánonickým zriadením Mukačevskej eparchie. S týmito historickými medzníkmi úzko súvisia aj jednotlivé etapy rozvoja písomníctva byzantsko-slovanského obradu v tomto historickom regióne strednej Európy. Osobitnú rolu zohrali písomnosti liturgického, apologetického, edukačného, homiletického, katechetického, polemického, administratívno-právneho i mimoliturgického charakteru. Významné sú v tomto kontexte aj procesy súvisiace s prekladaním biblických perikop do reči ľudu, ktoré vyvrcholili vydaním celej Biblie pre potreby veriacich byzantského obradu slovanskej tradície v Uhorsku. Biblia sa pritom vníma ako preukazný znak kultúrnej identity obyvateľstva.

Výskum orientovaný na problematiku písomníctva byzantsko-slovanskej tradície v regióne pod Karpatmi je v súčasnosti veľmi aktuálny, najmä vzhľadom na iba čiastkové poznanie prameňov spätých s historickou Mukačevskou eparchiou a jej kultúrnym horizontom, ktorý je významne spätý aj s kultúrnym dedičstvom Slovenska. Významnú bázu v rámci tohto dedičstva tvoria písomnosti uložené v archívoch na Slovensku, na Ukrajine, v Poľsku, v Maďarsku i v Rumunsku, ale tiež v digitalizovanej forme v databáze textov byzantsko-slovanskej tradície v cirkevnoslovanskom i latinskom jazyku v Slavistickom ústave Jána Stanislava SAV v Bratislave. Databáza vznikala v spolupráci s Centrom spirituality Východ-Západ Michala Lacka v Košiciach, preto prístup do týchto zbierok je otvorený pre bádateľov z obidvoch spolupracujúcich inštitúcií. Súbor týchto písomností tvorí jedinečný materiál, ktorý umožňuje výskum písomníctva byzantsko-slovanského obradu v Karpatoch.

V rámci projektu sa sústredíme na tri okruhy písomníctva: 1. okruh – liturgické, apokryfické a biblické texty, 2. okruh – dobové výklady a komentáre k dejinám cirkvi, homiletická, katechetická, apologetická a náučná spisba a 3. okruh – zápisy rozprávačskej tradície, ľudové čítanie a zborníky mimoliturgickej duchovnej tvorby. Súčasťou výskumu je nielen rukopisný materiál, ale aj cyrilské tlače z univerzitnej produkcie jezuitského trnavského a viedenského okruhu cyrilských písomností. Cieľom projektu je systematizujúci ucelený pohľad na cyrilskú písomnú kultúru v historickej Mukačevskej eparchii s dôrazom na účasť slovenského kultúrneho horizontu v tomto procese až do konca 18. storočia. Súčasťou projektu je aj diplomatické komentované vydanie prameňa z dejín cirkvi byzantského obradu, ktorý reprezentuje historicko-apologetický a administratívnoprávny okruh písomnosti nazvaný aj ako „Pravidlá svetského a cirkevného života“ zo začiatku 17. storočia.

Opodstatnenosť a aktuálnosť zvolenej metodiky vychádza z dlhodobých skúseností riešiteľov projektu. Osobitne významnou je skutočnosť, že na vedeckej úrovni sa táto problematika na Slovensku (okrem slavistického pracoviska v SAV a centra v rámci Teologickej fakulty TU) takmer vôbec neštuduje. Tejto problematike sa venuje práve kolektív zapojený do tohto projektu, preto je vysoko reálne aj jeho úspešné riešenie. Treba však zdôrazniť, že úspech takto koncipovaného výskumného projektu vyžaduje aj štruktúrne začlenenie poznatkov, ktoré v procese ich systematizácie umožní dosiahnuť nielen stanovené ciele, ale aj zlepšenie využitia ľudských, hmotných, nehmotných a finančných zdrojov, ktoré sú závislé od jednotlivých krokov realizácie projektu. Vznikne tak zacielené sústredenie riešiteľov projektu, ktorý je reálne vytýčené a vymedzené v splniteľných a jasne definovaných postupoch a prioritách. Umožní tak skúmanie takmer neznámej cyrilskej písomnej kultúry a tradície ako súčasti kultúrneho dedičstva Slovenska. Práve Slavistický ústav Jána Stanislava SAV má dlhoročné skúsenosti nielen s výskumom, ale aj s organizáciou výskumu zameraného na písomné pamiatky v cirkevnoslovanskom i latinskom jazyku, ktoré sú spojené s byzantskou tradíciou. Tak zaručuje jedinečnosť výskumu bez duplicity výskumu v rovnakých alebo podobných tematických okruhoch, alebo v podobnom inštitucionalizovanom prostredí. Projekt tak utvára možnosti pre jedinečné vedeckovýskumné a koordinačné „spin-offové“ prostredie zamerané na poznávanie cyrilských písomností na Slovensku. Interdisciplinárne prepojenie slavistického a historicko-teologického výskumu umožňuje predstaviť byzantsko-slovanské kultúrne dedičstvo na Slovensku v reálnych kontúrach.

2. Originálnosť projektu a koncepcie riešenia

- Definujte mieru originálnosti projektu
- Opíšte navrhovaný koncept riešenia a formulujte vedeckú hypotézu
- Definujte význam predbežných výsledkov, nadväznosť navrhovaného riešenia na vlastné publikované výsledky

voľný text

↓↓↓

Projekt je originálny vďaka komplexnosti spracovania tematiky, aká je v oblasti humanitných vied na Slovensku ojedinelá. Aj v medzinárodnom meradle výskum cyrilských písomností z prostredia historickej Mukačevskej eparchie zriedka dosahuje takúto požadovanú komplexnosť. Originalitu projektu možno nájsť v uplatnení moderných metód pri výskume, koncipovaní systematizujúceho výkladu dejín písomnej kultúry a pri príprave pramennej

komentovanej edície cyrilskej pamiatky „Pravidlá svetského a cirkevného života“ zo začiatku 17. storočia.

Pri výskume cyrilských písomností v prostredí historickej Mukačevskej eparchie byzantsko-slovanského obradu máme na mysli tu žijúce jazykové a etnické spoločenstvá. Historická Mukačevská eparchia spravovala veriacich na teritóriu bývalej Spišskej, Šarišskej, Užskej, Abovskej, Zemplínskej, Berežskej a Marmarošskej stolice. Už tzv. stoličné rozdelenie regiónu rešpektovalo nielen jeho nárečové osobitosti, ktorý zastrešovala cirkevnoprávna administrácia pre latinské Jágerské biskupstvo a Mukačevské biskupstvo byzantsko-slovanského obradu. Do jurisdikcie obidvoch cirkevných prostredí patrilo tu žijúce kresťanské obyvateľstvo rozličného etnického i jazykového pôvodu (Slováci, Rusíni, Ukrajinci, Rumuni, Maďari). Tento región sa zvykne označovať aj pomenovaním „karpatský.“ O tomto pomenovaní sa však vedie diskusia, napríklad v októbri 2012 na medzinárodnej interdisciplinárnej vedeckej konferencii „Jazyk a kultúra na Slovensku v slovanských a neslovanských súvislostiach“ či v máji 2013 na tému „Kultúrna identita gréckokatolíkov“ a pod.

Cyrilská písomná tradícia zohráva aj v dejinách slovenskej písomnej kultúry významnú úlohu. Vníma sa ako výraz napojenia na cyrilo-metodskú tradíciu, no projekt ukáže, že uplatnenie sa cyrilských písomností v prostredí historickej Mukačevskej eparchie s presahmi aj do slovenského prostredia je oveľa širšie. Súbor cyrilských písomností budú tvoriť iba texty, ktoré vznikli do konca 18. storočia. Je to historický medzník, ktorý súvisí s kánonickým zriadením Mukačevskej eparchie v roku 1771. V širšom časovom horizonte sa tento medzník pokladá za obdobie inštitucionalizácie cyrilskej písomnej kultúry v rozličných sférach života spoločnosti byzantsko-slovanského obradu. Projekt – veríme – definitívne vyvráti hypotézy o začlenení cyrilskej písomnej tradície v Karpatoch iba do kontextu jednej tradície, a že ukáže, že cyrilská písomná kultúra patrí všetkým zúčastneným jazykovo-etnickým spoločenstvám žijúcim v prostredí historickej Mukačevskej eparchie. Tvrdenia o rigoróznom zaradení cyrilských písomností karpatskej proveniencie iba do východoslovanského prostredia sa objavujú napríklad v prácach opisujúcich iba čiastkové súvislosti. V súčasnosti však už treba takýto prístup pokladať za neudržateľný, a preto je potrebný nový komplexný, analyzujúci a systematizujúci pohľad na cyrilské písomnosti, ktoré vznikali aj v blízkom vzťahu k slovenskej kultúre.

Projekt nadväzuje na doterajšie výskumy zodpovedného riešiteľa a viacerých členov riešiteľského kolektívu, najmä na úspešne vyriešené národné i medzinárodné interdisciplinárne projekty, napr.: Slovensko-slovanské kontexty písomníctva pod Karpatmi (VEGA 2/0013/13), Cyrilské a latinské pramene byzantsko-slovanskej tradície na Slovensku (VEGA 2/0020/2009-2012), Cyrilská rukopisná spisba na Slovensku – jazykové, historické a teologické aspekty (VEGA 2/6144/2006-2008), medzinárodný projekt financovaný Gregorian Foundation a Pontificio Istituto Orientale v Ríme – Monumenta byzantino-slavica et latina Slovaciae - Vydanie rukopisných pamiatok z východného Slovenska z 15.-19. Storočia (Edition of 15th to 18th Century Manuscripts from Eastern Slovakia).

3. Štruktúra projektu, kvalita spracovania, logická nadväznosť postupov riešenia

- Definujte harmonogram riešenia projektu s ohľadom na logickú nadväznosť postupov a na napĺňanie deklarovaných cieľov
- Vysvetlite adekvátnosť použitej metodiky
- Vysvetlite adekvátnosť navrhnutého rozpočtu projektu v kontexte finančnej náročnosti dosiahnutia cieľov
- Stanovte časový plán realizácie a naplnenia stanovených vedeckých cieľov

voľný text

↓↓↓

Harmonogram riešenia projektu tvorí 5 (päť) krokov, v rámci ktorých sa uskutoční základný výskum a ktoré na seba logicky nadväzujú a prekrývajú sa:

V prvej fáze riešenia projektu (07/2015 – 12/2017) sa uskutoční výskum a komparácia prameňov písomníctva byzantsko-slovanskej tradície historickej Mukačevskej eparchie v pamäťových inštitúciách doma i v zahraničí, ktorá zahŕňa tiež selekciu pramenného materiálu obsiahnutého v elektronickej databáze v Slavistickom ústave Jána Stanislava SAV. Výskum v archívoch na Ukrajine (Zakarpats'kyj krajeznavčyj muzej a Universytets'ka

biblioteka Užhorods'koho univerzitetu; rukopisnyj viddil Biblioteki im. Stefanyka vo L'vove), v rukopisnom oddelení sanockého archívu v Poľsku, v knižnici nyíregyházskej Vysokej teologickej školy, v rukopisných archívoch Matice srbskej a Križevackej eparchie, na Slovensku v Múzeu ukrajinskej kultúry vo Svidníku a pod.

V druhej fáze riešenia projektu (07/2015 – 12/2018) sa uskutoční excerpčia pramenného materiálu s cieľom ďalšej analýzy. Uskutoční sa transliterácia prameňov, priebežne bude prebiehať kolacionovanie a apretácia prepísaných textov, ich komparácia s ostatnými archívnymi a digitalizovanými historickými textami. Utvorí sa rámec pre komplexnú analýzu a systematizáciu cyrilského písomníctva v kontexte cieľov projektu.

Tretia fáza zahŕňa (01/2016 – 10/2018) prípravu diplomatickej a komentovanej edície prameňa s názvom „Pravidlá svetského a cirkevného života“ zo začiatku 17. storočia. Ide o ojedinelý a unikátny rukopisný pramenný materiál zachytávajúci partikulárnu byzantsko-slovanskú tradíciu s presahmi do profánneho prostredia vtedajšej uhorskej spoločnosti.

Štvrtá fáza projektu (05/2017 – 10/2018) je príprava a realizácia interdisciplinárnej medzinárodnej vedeckej konferencie, na ktorej odznejú prednášky riešiteľov projektu a uskutoční sa medzinárodná vedecká oponentúra výsledkov a zistení. Na medzinárodnej interdisciplinárnej vedeckej konferencii sa uskutoční prezentácia edície pamiatky, ktorá vznikne v rámci projektu. Konferencia bude prebiehať vo viacerých komunikačných jazykoch vedeckého prostredia (angličtina, nemčina, taliančina, ruština a slovenčina) s predpokladaným simultánnym prekladom.

Piata a záverečná fáza projektu (01/2016-06/2019) publikovanie výsledkov riešenia projektu v podobe vedeckých štúdií v domácich i zahraničných časopisoch. Najdôležitejším výstupom okrem edície prameňa (01/2016 – 10/2018) bude po verejnej oponentúre na vedeckej konferencii (10/2018) a následnej diskusii práve publikovanie kolektívnej monografie a súboru vedeckých štúdií.

Pre úspešné riešenie predloženého projektu je nutné vykonať cesty za účelom archívneho výskumu doma i v zahraničí. Ide najmä o zber a systematizáciu pramenného materiálu, ktorý tvorí bázu výskumu. Ide o cesty do archívov a knižníc v rámci Slovenska (Prešov, Bratislava, Martin, Svidník), ale aj mimo Slovenska (Užhorod, L'vov, Kyjev, Praha, Londýn, Križevac, Novi Sad /Srbsko/, Nowy Sącz /Poľsko/, Przemyśl, Krakov, Nyíregyháza, Budapešť, Alba Iulia). Dôležitým prvkom je aj materiál, ktorý sa použije v procese riešenia projektu. Ide najmä o papier, tonery, úložný materiál (CD nosiče, archívne HDD). V rámci materiálového zabezpečenia riešenia projektu je potrebné zaobstarať mobilné pracovné jednotky s notebookom a prenosným ručným skenerom na skenovanie potrebných vedeckých štúdií a prameňov v archívnych zbierkach doma a v zahraničí. Riešenie projektu sa nezaobíde aj bez ďalšej (najmä softvérovej) technickej podpory. Nevyhnutnou súčasťou riešenia sú náklady súvisiace s transkripciou a kolacionovaním textov, simultánnym tlmočením na medzinárodnej interdisciplinárnej konferencii, na ktorej sa predpokladá medzinárodná vedecká oponentúra predložených výsledkov výskumu a účasť významných odborníkov v tejto oblasti zo západnej i východnej Európy, účasť riešiteľov projektu na medzinárodných i domácich vedeckých konferenciách (napríklad na XVI. medzinárodnom zjazde slavistov v Belehrade v roku 2018) a pod. Osobitnú položku tvoria aj prekladové služby pri príprave edícií výstupov výskumu. Spracovávanie získaných dát sa odrazí aj vo zvýšenej spotrebe energií (počítače, skenery, tlačiarne, osvetlenie). Riešenie projektu znamená tiež zvýšené náklady na komunikáciu (telefóny, poštovné a pod.) a nepriame náklady súvisiace s nákladmi technickej obsluhy projektu.

4. Odborné predpoklady zodpovedného riešiteľa (v kontexte údajov uvedených v Žiadosti časť VV-A4)

- Charakterizujte maximálne 5 najdôležitejších vedeckých výstupov zodpovedného riešiteľa za posledných 5 rokov, uveďte dôležitosť výstupu na národnej aj medzinárodnej úrovni
- Charakterizujte 3 najdôležitejšie projekty realizované zodpovedným riešiteľom za posledných 5 rokov v štruktúre informácií: názov projektu, grantová schéma, roky riešenia, rozpočet projektu, pozícia zodpovedného riešiteľa v projekte (hlavný riešiteľ / riešiteľ), objasnenie dôležitosti výstupov projektu v národnom aj medzinárodnom kontexte

- Charakterizujte osobnosť zodpovedného riešiteľa v danej oblasti základného výskumu (v kontexte vedeckých aj vedecko–pedagogických výstupov) na úrovni svetovej, resp. európskeho výskumného priestoru

voľný text

↓↓↓

Prof. PhDr. Peter Žeňuch, DrSc., sa dlhodobo a systematicky venuje výskumu cyrilských písomností, rukopisov i starých tlačí. Skúma používanie ľudového, oficiálneho i sakrálného jazyka v písanej i hovorenej forme ako identifikátora etnickej a konfesionalnej príslušnosti. Svoje výskumy sústreďuje na pomedzie dvoch jazykovo-kultúrno-religiózných konglomerátov *Slavia latina* a *Slavia byzantina*. Osobitný význam prikladá cirkevnej slovančine a jej vplyvu na štandardnú a ľudovú formu jazyka v byzantsko-slovanskom prostredí na Slovensku i v karpatskom regióne. Realizoval viacero terénnych a archívnych výskumov, ktoré priniesli zásadné výsledky; podarilo sa zozbierať a zdigitalizovať vyše 300 rukopisov a starých tlačí z prostredia východného Slovenska v cirkevno-slovanskom, slovenskom i latinskom jazyku, ktoré ostávali nepovšimnuté, ba neraz i úplne neznáme. Tento korpus materiálov systematicky spracúva a sprístupňuje slovenskej i medzinárodnej vedeckej obci i širšej verejnosti formou vedeckej edície *Monumenta byzantino-slavica et latina Slovaciae*, ktorej je aj spoluzakladateľom (v roku 2003). Korpusu pamiatok venuje systematicky spracúvané vedecké štúdie, monografické publikácie, vedecké i popularizačné prednášky a výstupy, v ktorých sa interdisciplinárna slavistická problematika neobmedzuje len na oblasť jazykovedy, ale presahuje najmä do oblasti kulturológie, etnológie a histórie. Vo svojich vedeckých publikáciách poukazuje na skutočnosť, že cyriliku a liturgickú cirkevnú slovančinu používanú v prostredí gréckokatolíkov na Slovensku nemožno pokladať za jediné kritérium, podľa ktorého sa dá od najstarších čias môže určovať jazyková či etnická príslušnosť jej používateľov. Liturgický jazyk svedčí iba o príslušnosti k obradu a zachovávaní liturgickej tradície.

Pod vedením P. Žeňucha sa podarilo zozbierať, zdigitalizovať a preskúmať niektoré rukopisné i tlačené pamiatky byzantskej tradície slovenskej proveniencie. Rozsiahlu zbierku textov tvoria liturgické texty i pamiatky s naračným obsahom, v ktorých sa odráža miestna konfesionalná tradícia. Na pozadí týchto pamiatok možno rekonštruovať aj dejiny miestnej cirkvi byzantsko-slovanského obradu na Slovensku. Za všetky pamiatky treba spomenúť vzácne cyrilské rukopisy z 15. storočia: evanjeliár z obce Baškovce a Terebliansky Prológ, v ktorom sa nachádzajú fragmenty zo Života sv. Konštantína, ďalej sú to rukopisné knihy ako Nižnotvarožský evanjeliár zo 16. storočia, Humenský rukopisný zborník výkladov k evanjeliovým perikopám zo 17. storočia, ladomírovské výklady k perikopám i nedávno objavený rukopis výkladov zo Strážskeho z 18. storočia i mnoho ďalších rukopisov. Všetky pritom obsahujú jazykové prvky miestnych slovenských i karpatských nárečí. Korpus cyrilských a latinkou písaných pamiatok sa stal sa zdrojom pre monografické práce, početné štúdie, prednášky i vedecko-pedagogickú a popularizačnú činnosť. Ponúka sa v nich pohľad na parciálne otázky vývinu národného jazyka a kultúry vo vzťahoch v širokom spektre európskeho kultúrneho prostredia. P. Žeňuch je riaditeľom Slavistického ústavu Jána Stanislava SAV, od roku 2008 pôsobí na Katedre kulturológie Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre a v rokoch 2006 – 2011 prednášal aj v Ústave slavistiky Filozofickej fakulty Masarykovej univerzity v Brne.

K najvýznamnejším výsledkom jeho výskumu patrí monografia „Medzi Východom a Západom. Byzantsko-slovanská tradícia, kultúra a jazyk na východnom Slovensku. (Bratislava: Veda, 2002. 288 s.)“, ktorá predstavuje doteraz málo preskúmanú oblasť spätú s byzantskou tradíciou v kontexte slovenskej kultúry. Na základe cyrilikou zapísaných textov paraliturgických piesní, kázňovej tvorby, zápisov administratívno-právneho charakteru poukazuje na nové možnosti štúdia a interpretácie byzantsko-slovanského kultúrneho, jazykového a literárneho dedičstva Slovenska.

Od roku 2003 sa v medzinárodnej pramennej edícii *Monumenta byzantino-slavica et latina Slovaciae* doteraz publikovali štyri zväzky komentovaných prameňov, ktoré reprezentujú výskumy byzantsko-slovanskej kultúry a tradície na Slovensku. Pramenná edícia vychádza v spolupráci Slavistického ústavu Jána Stanislava SAV, Pontificio Istituto Orientale v Ríme a Centra spirituality Východ–Západ Michala Lacka Trnavskej univerzity v Košiciach.

P. Žeňuch predstavuje byzantsko-slovanskú i latinskú kresťanskú tradíciu na Slovensku ako dva rovnocenné zložky kultúrneho odkazu, ktorý sa odvíja od cyrilo-metodského dedičstva. V

centre slovenského slavistického výskumu je v centre výskumu slovenčina vo vzťahoch k slovanskému i neslovanskému jazykovému a kultúrnemu kontextu.

V rámci parciálnych projektov medzinárodnej vedeckej edície *Monumenta byzantino-slavica et latina Slovaciae* v roku 2003 vyšiel jej zväzok, ktorý je spoločnou knižnou publikáciou Petra Žeňucha a Cyrila Vasiľa „*Cyrilské rukopisy z východného Slovenska – Slovenskí gréckokatolíci, vzťahy a súvislosti*“ (Roma – Bratislava – Košice: 2003).“ Podáva sa v nej výberový prehľad cyrilských pamiatok z okruhu písomností byzantsko-slovanského obradu na Slovensku a objasňujú sa historicko-spoločenské a jazykové súvislosti ich vzniku. Druhý zväzok edície s názvom „*Kyryllische paraliturgische Lieder. Edition des handschriftlichen Liedguts im ehemaligen Bistum von Mukačevo im 18. und 19. Jahrhundert*“ (Köln – Weimar – Wien: 2006),“ ktorý vyšiel s podporou Nadácie Alexandra von Humboldta v koedícii s Bausteine zur Slavischen Philologie und Kulturgeschichte vo vydavateľstve Böhlau Verlag v Nemecku, je venovaný cyrilскеj paraliturgickej piesňovej tradícii.. P. Žeňuch v ňom prezentuje piesňový repertoár neznámych 21 cyrilských rukopisných spevníkov zo Spišskej, Šarišskej, Zemplínskej a Užskej stolice. Monografia sa opiera aj o varianty textov v ďalších 51 ruských, ukrajinských a srbských rukopisoch 17. – 19. storočia. Osobitnú skupinu tvoria paraliturgické texty z Báčky a Srieemu. Monografia odкрýva nové skutočnosti o jazykových a kultúrnych vzťahoch i etnicko-konfesionálnej diverzite a mobilite v stredodunajskom prostredí. Tretí zväzok edície tvorí komentovaný vyše 700-stranový rukopisný cirkevnoslovansko-latinský liturgický spis *Joannikija Baziloviča: Толкованіє Священныя Літургіи Новаго Закона истинныя Безкровныя Жертвы / Explicatio Sacrae Liturgiae Novae Legis veri Incruentii Sacrificii*. (Bratislava – Roma: 2009). Editormi sú P. Žeňuch a S. Zavarský. Vydanie predstavuje dokument o symbióze cyrilскеj a latinskej kultúry v karpatskom priestore. Paralelné cirkevnoslovanské a latinské liturgické texty svedčia o miestnej liturgickej tradícii. Štvrtý zväzok edície Monumenta byzantino-slavica et latina Slovaciae vyšiel v ruskom jazyku s názvom „*Источники византийско-славянской традиции и культуры в Словакии*“ (Roma – Bratislava – Košice: 2013).“ Obsahuje výber z pramennej bázy písomností 15.—19. storočia. Obsahuje komentované vydanie rozličných textov evanjelií, poučiteľné a výkladové texty, historiografické a katechetické diela, kázňovú a administratívno-právnu spisbu, rozličné cestopisné práce, liečiteľské príručky i cyrilkou zapísanú ľudovú divadelnú hru a ďalšie. V roku 2012 P. Žeňuch v kolektívnej monografii slovenských slavistov „Slovenská slavistika včera a dnes (Bratislava: 2012)“ poukázal na skutočnosť, že interdisciplinárny výskum vzťahov slovenského jazyka a kultúry k slovanskému i neslovanskému prostrediu je trvalá a aktuálna téma. Vychádza z potreby skúmať vlastnú identitu nie ako výsledok globalizačných či integračných mechanizmov, ale ponúka komplexný a systematizujúci pohľad na parciálne otázky vývinu slovenského jazyka a kultúry vo vzťahoch so slovanským i neslovanským prostredím. Slovenskú kultúru, jazyk, dejiny a literatúru predstavuje ako celok jedinečný nielen svojím obsahom, ale predovšetkým ako prirodzenú, formujúcu a neoddeliteľnú súčasť európskeho i medzinárodného priestoru.

5. Odborné predpoklady riešiteľského kolektívu

- Odôvodnite kompetentnosť zúčastnených riešiteľských organizácií na riešenie predkladaného projektu v kontexte hlavných úloh, ktoré budú jednotlivé organizácie v projekte zabezpečovať;
- Opíšte kompetentnosť jednotlivých riešiteľov na riešenie predkladaného projektu a základné úlohy, ktoré budú v rámci implementácie projektu realizovať (netýka sa zodpovedného riešiteľa)
- Opíšte spôsob kooperácie riešiteľov, ich vzájomnú komplementaritu a zastupiteľnosť pri riešení projektu
- Opíšte existujúcu prístrojovú a personálnu infraštruktúru pracovísk podieľajúcich sa na implementácii projektu
- Opíšte mieru zapojenia mladých pracovníkov výskumu a vývoja do 35 rokov vrátane študentov doktorandského štúdia do riešenia projektu

voľný text

↓↓↓

Projekt sa bude realizovať v Slavistickom ústave Jána Stanislava SAV, ktorý realizoval a naďalej bude realizovať vedeckovýskumné úlohy (P. Zubko, S. Zavarský, A. Škoviera, K.

Žeňuchová, S. Šašerina, M. Prokipčáková, L. Wilšinská, M. Strýčková) i vedecko-koordinačnú činnosť, ktorú SÚJS SAV vykonáva v oblasti slavistických výskumov na Slovensku od svojho založenia (koordinačnú úlohu má zadefinovanú v štatúte). Dalším zúčastneným pracoviskom je Centrum spirituality Východ-Západ Michala Lacka Teologickej fakulty Trnavskej univerzity (Š. Marinčák, C. Vasil'). Obidve pracoviská patria k špičkovým vedeckým inštitúciám s bohatou tradíciou, skúsenosťami zúčastnených pracovníkov na podobných výskumoch i zodpovedajúcimi výsledkami, ktoré sa s rešpektom reflektujú doma a aj v zahraničí.

V slavistickom bádani uskutočňovanom v SÚJS SAV sa postupne vymedzili priority a zámery základného výskumu, ktorý sa orientuje na dva základné okruhy: 1. Výskum v oblasti slovenského kultúrno-historického a religiózneho priestoru v interakciách národných a európskych hodnôt. 2. Interdisciplinárny a konfrontačný výskum jazyka, ľudovej slovesnosti a materiálnej kultúry a dejín osídlenia v oblasti slovensko-poľských, slovensko-rusínsko-ukrajinských, slovensko-južnoslovanských a slovensko-nemeckých kontaktov. Akademické slavistické pracovisko spája základný výskum s organizačnými činnosťami, preto sa Slavistický ústav Jána Stanislava SAV vníma aj ako slovenské koordinačné slavistické pracovisko. SÚJS SAV je zároveň pracoviskom, na ktorom sa uskutočňuje doktorandský študijný program v dennej i externej forme v študijnom odbore 2.1.28 slovanské jazyky a literatúry.

O kompetencii jednotlivých riešiteľov svedčí ich bohatá publikačná činnosť, účasť na vedeckých podujatiach a projektoch i bohatý citačný ohlas v časopisoch i knižných publikáciách, ktoré reflektujú výskumné témy jednotlivých autorov.

Doc. SEODr. a PaedDr. Šimon Marinčák, PhD., vedúci vedecký pracovník Centra spirituality Východ-Západ Michala Lacka TF TU, patrí medzi európsku špičku výskumníkov v oblasti skúmania liturgickej tradície byzantského obradu v karpatskej oblasti. Je členom medzinárodných vedeckých spoločností, členom predsedníctva a vedeckým sekretárom Spoločnosti pre východné liturgie (SOL = Society for Oriental Liturgies), je členom Medzinárodnej spoločnosti pre východnú cirkevnú hudbu (ISOCM = International Society for Orthodox Church Music) so sídlom v Joensuu (Fínsko) a členom predsedníctva a výkonnej rady Siete európskych jezuitských centier SCRIBANI so sídlom v Antverpách. Je členom redakčného kruhu medzinárodnej vedeckej série Monumenta byzantino-slavica et latina Slovaciae, ktorá vychádza s podporou Pontificio Istituto Orientale v Ríme a členom redakčnej rady časopisu Slavica Slovaca.

Prof. ICDr. Cyril Vasil', PhD., profesor Teologickej fakulty Trnavskej univerzity, venuje sa historicko-právnomu vývinu v ekleziálnom prostredí východných cirkví so špecializáciou na prostredie Mukačevskej eparchie, je autorom významných vedeckých publikácií o partikularite a legislatíve štátno-ekleziálnej systematizácie v celom karpatskom areáli od najstarších čias po súčasnosť. Je sekretárom kongregácie pre východné cirkvi vo Vatikáne, prednáša tiež na Pontificio Istituto Orientale a Pontificia Università Gregoriana v Ríme.

Prof. PhDr. Peter Zubko, PhD., profesor teológie a dejín cirkví, sa v rámci riešenia projektu v zaradení samostatný vedecký pracovník v Slavistickom ústave Jána Stanislava SAV sústreďuje na výskum vzťahov latinskej a byzantskej kultúrno-religióznej tradície na Slovensku a v stredoeurópskom priestore, skúma historické texty súvisiace s prelínaním byzantskej a latinskej kultúrno-obradovej tradície z kultúrno-historického a teologického hľadiska.

Mgr. Andrej Škoviera, PhD., samostatný vedecký pracovník Slavistického ústavu Jána Stanislava SAV, vykonáva činnosti zamerané na vedecký výskum byzantsko-slovanskej kultúrno-religióznej tradície na Slovensku v nadväznosti na cyrilo-metodskú misiu i na jej postcyrilometodské pokračovanie u nás a medzi južnými Slovanmi, analyzuje texty hagiografií svätých sedmopočetníkov a ďalších textov byzantskej kultúrno-obradovej tradície postcyrilometodského obdobia z historicko-teologického aspektu.

Mgr. Svorad Zavarský, PhD., samostatný vedecký pracovník v Slavistickom ústave Jána Stanislava SAV, venuje sa výskumu latinských textov byzantskej i latinskej kultúrno-obradovej tradície v kontexte interlingválnej latinsko-slovenskej reality.

Mgr. Katarína Žeňuchová, PhD., samostatná vedecká pracovníčka Slavistického ústavu Jána Stanislava SAV, sa venuje výskumu textov i komparatívneho jazykovednému a kulturologickému výskumu prameňov slovesnej tvorby v interakciách jazykových, etnických i konfesionálnych vzťahov.

Na riešení projektu sa zúčastnia aj štyri mladé pracovníčky Slavistického ústavu Jána Stanislava SAV (do 35 rokov) – Mgr. Svetlana Šašerina (pracovníčka SÚJS SAV a externá

doktorandka), Mgr. Mária Prokipčáková, Mgr. Mária Strýčková a Mgr. Ľubomíra Wilšínská (obidve sú interné doktorandky). M. Strýčková a Ľ. Wilšínská pripraví v rámci projektu dizertačné práce venované kontextuálnemu výskumu latinskej písomnej kultúry v prostredí východného obradu. S. Šašerina v externej forme doktorandského štúdia pripraví dizertačnú prácu z okruhu apokryfickej a kázňovej literatúry v Mukačevskej eparchie v 17. Storočí a M. Prokipčáková vypracuje dizertačnú prácu na tému bohoslužobnej kultúry a jej externých várazov v partiklárnej oblasti Mukačevskej eparchie. V rámci projektu bude cieľom aj utvorenie nových miest pre týchto mladých pracovníkov do 35 rokov.

Všetci riešitelia projektu už cielene, dlhodobo a systematicky spolupracujú na viacerých spoločných výskumných projektoch, pričom sa svojím zameraním vhodne dopĺňajú. U väčšiny existujú „prienikové oblasti“ (napr. jazykovo-historické a kultúrno-konfesionálne kontexty cyrilskej písomnej kultúry skúma P. Žeňuch, P. Zubko, Š. Marinčák; jazykovú a literárno-historickú stránku cyrilskej a latinskej písomnej tradície s presahmi do apokryfickej, homiletickej i prozaickej tradície skúma K. Žeňuchová, S. Zavorský, A. Škoviera a pod.).

Pracovisko hlavného riešiteľa i ostatných riešiteľov má serióznu infraštruktúru, a to tak v oblasti prístrojového vybavenia, ako i výskumného materiálu, prameňov (zlepšenie možno očakávať i v oblasti nákupu modernej literatúry).